

JAROMÍR DEMEK, JIŘI MACHYČEK, MILOŠ DRÁPAL

ÚSPĚCHY A PROBLÉMY PŘI ZAVÁDĚNÍ NOVÉ ČESKOSLOVENSKÉ VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ SOUSTAVY V ZEMĚPISĚ NA ŠKOLÁCH*)

J. Demek, M. Drápal, J. Machyček: *Advantages and disadvantages of the new method of teaching geography at Czechoslovak schools.* — Sborník ČSGS 85:2:127-134 (1980). — The authors describe new education programmes and text books of geography applied at Czechoslovak grammar schools and secondary schools. The altered system of teaching geography is expected to: 1. minimize the difference between which is called the scientific geography and geography taught at schools; 2. decrease the volume of descriptive geography (especially in regional geography); 3. encourage the activity of pupils; 4. increase the professional level of teachers of geography.

1. Úvod

Československá geografická společnost věnovala a věnuje v rámci zavádění nové československé výchovně vzdělávací soustavy značnou pozornost obsahové přestavbě vyučování zeměpisu na našich školách. Odborná skupina pro školskou geografii ČSGS vedená doc. dr. J. Machyčkem, CSc., v úzké spolupráci s OS ČSGS pravidelně projednává postup přestavby a řeší problémy s tím spojené. Komise ad hoc ÚV ČSGS vedená dr. M. Drápalem se aktivně podílela na zpracování osnov zeměpisu na vyšším stupni základní školy. Vedení Československé geografické společnosti se snažilo udržovat kontakt s funkcionáři MŠ ČSR jak v době přípravy osnov, tak v době přípravy pokusných učebnic. Předsednictvo společnosti předkládalo Komisi pro vědecké společnosti při ČSAV i MŠ ČSR iniciativní návrhy, z nichž řada byla přijata. Řada členů společnosti je autory nových učebnic a metodických příruček k učebnicím a další se podíleli na jejich recenzování. V současné době vstupujeme do rozhodující fáze přestavby, která rozhodne o tom, zda se nám podaří realizovat v plně širí naděje, které jsme do přestavby vložili.

Od přestavby vyučování zeměpisu na našich školách očekáváme zejména:

- a) zmenšení odstupe mezi tzv. vědeckou geografii a obsahem zeměpisu jako vyučovacího předmětu na školách,
 - b) zmenšení podílu popisného vyučování,
 - c) zvýšení podílu konstruktivního přístupu a aktivní účasti žáka, tj. naučit žáky geograficky myslet,
 - d) zvýšení odborné úrovně učitelů zeměpisu.
- Nyní podrobněji k jednotlivým otázkám.

*) Referát přednesený na konferenci o školské geografii v rámci III. semináře Česko-slovenské družby ve Staré Myjavě 21. 9. 1979.

2. Zmenšení odstupeu mezi tzv. vědeckou geografii a obsahem zeměpisu jako vyučovacího předmětu (tzv. školská geografie)

Není tajemstvím, že školská geografie vždy zaostávala za rozvojem geografie jako vědy. Bylo to v minulosti a je to i dnes. Bohužel od roku 1960 se rozdíl mezi vědeckou a školskou geografii začal neúměrně zvětšovat. Geografie jako věda totiž v posledních dvou desetiletích prodělala neobyčejně rychlý rozvoj, který je spojen s proniknutím ideí vědeckotechnické revoluce do jejího vývoje. Současná geografie je konstruktivní věda, která se zabývá řešením otázek vztahu přírody a společnosti v prostoru a čase. Hlavním objektem geografie je dnes krajinná sféra, která se rychle vyvíjí a v níž je lidská společnost rozhodujícím činitelem. Předmětem geografie pak jsou vazby a vztahy uvnitř krajinné sféry. Změny, které člověk v krajinné sféře vyvolává, však nejsou vždy ku prospěchu dalšího vývoje lidstva. Proto geografie se musí zabývat otázkami dalšího vývoje krajinné sféry a životního prostředí společnosti jak na úrovni celé planety, tak i na nižších úrovních (regionální, chorické i topické). Současná geografie proto věnuje pozornost i otázkám, které naše geografie v minulosti téměř nerozvíjela. Jako příklad lze uvést problémy vývoje krajiny pod vlivem hospodářské činnosti společnosti a vůbec otázky nauky o krajině.

V geografii se značně rozvinuly i nové přístupy a metody, zejména kvantitativní metody a systémové přístupy. Mění se i hlavní směry výzkumu tradičních oborů geografie, zejména socioekonomické geografie. Je nezbytné, aby tyto trendy v geografii našly svůj přiměřený odraz ve školské geografii.

3. Problém naučit žáky geograficky myslet

Lze namítnout, že tento požadavek není nový. Jistě, ale v současném období vědeckotechnické revoluce vystupuje s mnohem větší naléhavostí.

Pro současný svět je příznačných několik rysů, a to:

- a) rychlý rozvoj vědy a techniky, který vyvolává tzv. informační explozi; znamená to, že počet informací, které člověk musí zvládnout, roste geometrickou řadou;
- b) rychle se měnící svět, a to nejen socioekonomická sféra (nová města, závody, silnice), ale i rychle se měnící fyzickogeografická sféra pod vlivem působení lidské společnosti; s tím úzce souvisí i změny životního prostředí společnosti;
- c) vzrůstající význam subjektivního faktoru, tj. chování a rozhodování lidí; pro současné období vědeckotechnické revoluce je příznačná změna způsobu výroby, tj. automatizace celých výrobních odvětví; současně s tím však vzrůstá odpovědnost lidí, kteří dostávají do rukou prostředky schopné způsobit velké změny v krajinné sféře; dnes např. každý předseda JZD, agronom, nebo i vedoucí pracovní skupiny nevhodným použitím biocidů může vyvolat rozsáhlé změny v krajině na mnoho let;
- d) populační exploze, která vede nejen k nutnosti racionálního využívání přírodních zdrojů, zejména potravinových zdrojů, ale rovněž k nutnosti racionálního využívání prostoru; s těmito problémy se setkáváme i u nás; jedním z projevů je ubývání zemědělské půdy v ČSSR, především orné půdy.

Z těchto skutečností pak vyplývá pro výchovu několik významných závěrů,

a to:

- a) v rychle se měnícím světě je třeba ve zvýšené míře vychovávat žáky k adaptabilitě, tj. k přizpůsobování myšlení rychle se vyvíjející realitě.

- b.) výchova musí být nepřetržitá, tzn. že nekončí uzavřením povinné školní docházky, ale musí probíhat v různých formách i v dalším životě — v postgraduálním studiu, v kursech zvyšování kvalifikace, prostřednictvím televizních a rozhlasových programů ap.,
- c) při výchově je třeba klást důraz na omezení popisné stránky vyučování a na zkvalitnění výchovy ke způsobu myšlení, protože fakta se rychle mění a někdy zbytečně zatěžují paměť; důraz je třeba klást na způsoby myšlení jako jsou systémový přístup k řešení problémů, perspektivní (prognostické) směry ap. Z těchto skutečností pak opětně pro geografa vyplývají některé závěry pro vyučování zeměpisu ve škole, a to zejména:

- a) omezení popisné stránky vyučování,
- b) zavedení některých oborů geografie i na základní školy, kterým na nich dosud nebylo vyučováno, a to zejména nauky o krajině a životním prostředí, kvantitativních metod a systémových přístupů a rozšíření podílu obecných geografických disciplín již na školách zavedených (zejména obecné socioekonomické geografie),
- c) zaměření vyučování na zajištění základního požadavku, tj. naučit žáky geograficky myslet.

Úkolem naučit žáky geograficky myslet se musí zabývat především naši didaktické geografie. Zejména je třeba věnovat pozornost rozpracování teorie učebních úloh. Zeměpisné učební úlohy jsou prostředkem k aktivizaci žákovských činností v zeměpise. Jejich kvalitu ve vyučovacím procesu a v učebnicích je nutno změnit. Konkrétně je třeba zvýšit podíl produktivních, tvůrčích učebních úloh na rozdíl od úloh pouze reproduktivních. Zařazení zeměpisných učebních úloh v učebnicích na začátek tématu je příkladem, jak lze geografické myšlení rozvíjet a současně snižovat podíl popisné látky v učebnici.

Kvalitu učebních úloh je nutno změnit nejen na základní škole, ale i na gymnáziu a odborných školách. Dosud nedořešena je příprava budoucích učitelů geografie pro vlastní tvorbu zeměpisných učebních úloh a jejich praktické využívání ve vyučování.

Současně je třeba více propagovat záměr naučit žáky geograficky myslet mezi učiteli.

4. Problém zvýšení odborné úrovně učitelů geografie

Základním problémem při zavádění nové československé výchovně vzdělávací soustavy v zeměpise je:

- a) získat učitele pro nové směry ve vyučování zeměpisu na všech stupních škol,
- b) seznámit učitele s novými poznatky geografie jako vědy,
- c) seznámit učitele s novými metodickými přístupy v geografii a dalších vědách (např. s množinovým počtem, který žáci znají, ale řada učitelů nikoliv).

Za současné situace nelze předpokládat, že by v souvislosti se zaváděním nového učiva se současně objevily i všechny příslušné pomůcky. Naopak dosavadní vývoj se zpracováním tabulí a nástěnných map ukazuje, že tyto pomůcky asi nebudou k dispozici včas v potřebném počtu. Rovněž i nové atlasy přijdou se zpožděním. Také u pokusných učebnic nebude situace ideální. Některé z nich mohou být slabší po stránce odborné, jiné po stránce metodické. Subjektivní činitel, tj. učitel, bude tedy rozhodujícím činitelem při rozhodování o úspěchu zavádění nové vzdělávací soustavy v zeměpise. Navíc v nové soustavě nejsou zcela propracovány a promyšleny mezipředmětové vztahy, takže geografická látka předbíhá např. lát-

ku z matematiky, chemie, fyziky nebo biologie. Analytické disciplíny by měly předcházet syntetickou geografickou látku a nikoliv naopak.

Nevyhovující jsou učebnice zeměpisu na středních odborných školách (ekonomických, spojů, železničních apod.). K tomu přistupuje citelný nedostatek moderních učebnic a příruček, zejména vysokoškolských učebnic geografie. Řada učebnic, jichž se dosud používá, je zastaralá a učebnice vyššího stupně základní školy a některé učebnice škol II. cyklu moderností svého obsahu předstihují některé zastaralé vysokoškolské učebnice. Pro některé obory, např. nauku o krajině, politickou geografii, vůbec učebnice nemáme.

Proto je třeba, aby obě naše společnosti pečlivě sledovaly přípravu učitelů a vyžadovaly, aby:

- a) školení učitelů mělo vysokou odbornou a metodickou úroveň odpovídající požadavkům nové výchovně vzdělávací soustavy,
- b) se jako lektori zúčastňovali školení učitelů naši přední geografové — členové společností,
- c) školení bylo zajištěno i písemnými materiály pro všechny účastníky.

Geografie si v posledních letech vytvořila řadu nových pracovních metod a v geografii se rovněž rozšířily metody převzaté z příbuzných vědních oborů (např. z ekologie). Tyto nové pracovní metody se nezbytně odrážejí i ve vyučování geografii. I zde bude třeba používat systémových metod, modelování a ekologických metod. Je proto nezbytně třeba, aby učitelé zvládli tyto nové metody a dovedli je tvořivě využívat. Zasloužnou práci na tomto úseku v poslední době dělá časopis Přírodní vědy ve škole. I při školení učitelů je třeba této stránce věnovat pozornost.

Dosavadní zkušenosti ukazují, že ani všechna školení na úrovni krajů neměla potřebnou odbornou a metodickou úroveň. Tím obtížnější bude zajistit kvalitně školení na úrovni okresů. Proto včas na tento problém upozorňujeme a jsme ochotni pomoci při zajištění tohoto školení.

Vzhledem k tomu, že nebudou zřejmě včas k dispozici všechny potřebné učebnice a materiály pro učitele, je třeba maximálně využít našich časopisů, zejména Přírodních věd ve škole, Sborníku Československé geografické společnosti, Geografického časopisu, revue Životné prostredie k publikování potřebných materiálů. Přírodní vědy ve škole věnují této potřebě velkou pozornost a i ve Sborníku ČSGS se díky úsilí místopředsedy ČSGS odpovědného za tuto rubriku — dr. Fr. Nekováře — podařilo publikovat některé materiály.

5. Problém modernizace učiva geografie na vyšším stupni základní školy a gymnáziu

V souvislosti s modernizací učiva geografie na našich školách se objevují některé problémy, ke kterým je třeba zaujmout stanovisko. Jsou to tyto problémy:

5.1 *Problém regionální geografie na našich školách*

V souvislosti s kritikou popisného přístupu k vyučování zeměpisu na našich školách se často diskutuje problém regionální geografie. Nežřídka, hovoří-li se o zastaralosti zeměpisného učiva na školách (nejen u nás, ale i v zahraničí), mají geografové na mysli právě regionální geografii. Tento názor není správný. Regionální geografie může být stejně moderní, progresivní a konstruktivní jako obecná geografie. Problém spočívá v tom, že geografové neumějí regionální geografii

moderně podat. V obecné geografii dnes převládá kvantifikace a systémové přístupy, regionální geografii se však stále vyučuje stejným popisným způsobem.

Naši přední geografové, zejména z kateder ekonomické a regionální geografie v Praze a Bratislavě, nám dluží teoretické práce o moderní regionální geografii. Podobně i v didaktice geografie nemáme mnoho prací o vyučování regionální geografii, ačkoliv dosud tvořila jádro vyučování zeměpisu na našich školách. Snad nejobsáhlejší je stať v II. dílu Didaktiky zeměpisu od dr. A. Wahly, CSc. Nejsou u nás dostatečně známy přístupy k regionální geografii v socialistických i kapitalistických zemích.

Bude tedy třeba pracovat v regionální geografii moderními způsoby a najít ve vyučování zeměpisu ve školách správný podíl mezi obecnou a regionální geografii. V současné době na vyšším stupni základní školy zcela převažuje regionální geografie, a to i v nové výchovně vzdělávací soustavě. Podle nových osnov je tento poměr učiva:

a) úvodní aktivizace učiva a shrnutí učiva na závěr ročníku	15 hodin
b) zeměpis místní krajiny, vycházky	21 hodin
c) obecný zeměpis	62 hodin
d) regionální zeměpis	133 hodin
z toho zeměpis světadílů a oceánů	61 hodin
zeměpis SSSR	16 hodin
zeměpis ČSSR	56 hodin

Na gymnáziu je tento poměr vyučovacích hodin:

a) úvodní kapitoly	6 hodin
b) obecná geografie	99 hodin
c) regionální geografie	70 hodin
z toho zeměpis ČSSR	50 hodin
zeměpis světa	20 hodin
d) geografické exkurze	2 dny.

I když v nových osnovách došlo k podstatným změnám proti předcházejícímu období, je poměr regionální geografie k ostatnímu učivu stále vysoký. Vyučujeme-li regionální geografii po staru, není možné se divit, že zeměpis na školách je považován za zaostávající obor. Nikdo nechce zcela vyloučit regionální geografii ze školy, to bychom se dostali do extrému, který byl kritizován v SSSR již v 30. letech známým usnesením Rady lidových komisářů SSSR a ÚV VKS(b). Nicméně se současným stavem regionální geografie se rovněž nemůžeme spokojit a musíme usilovat o zkvalitnění vyučování tomuto oboru geografie.

5. 2 Učebnice

V současné době máme již řadu nových pokusných učebnic zeměpisu, z nichž učebnice zeměpisu pro 5. ročník vychází v definitivní podobě. Samozřejmě na pokusných učebnicích bude ještě možné (a dokonce nutné) ledacos vylepšit. Dokazuje to i zkušenost s učebnicí pro 5. ročník. Přesto však již dnes u učebnic pozorujeme dva extrémy. Bud jsou to učebnice odborně (a s tím nutné i didakticky) slabší a nenáročné (krajním příkladem je pokusná učebnice pro 5. ročník) nebo učebnice kvalitní po stránce odborné, ale didakticky ještě nedozralé (krajním příkladem je zatím učebnice pro I. ročník gymnázia). S pokusnou učebnicí pro 5. ročník jsme měli řadu potíží a problémů, které se zcela nevyřešily. Řada učitelů však poukazuje na přílišné „nahuštění“ látky a volají po zcela odlišném „novátorském“ zpracování učebnice.

Z učebnice pro 7. ročník bylo původně mnoho obav. Jistě po didaktické stránce by se v ní dalo mnoho vylepšit. Přesto však se ukazuje, že látka žáky zaujala a také učitelé pozitivně hodnotí zavedení obecné socioekonomické geografie. Jen část o krajině bude třeba v definitivním vydání přepracovat. Řada nových věcí se objevila v učebnici pro 8. ročník a domníváme se, že vyučování geografii naší vlasti to jen prospělo.

Určité rozpaky jsou nad učebnicí pro I. ročník gymnázií. Jedna skupina chválí vysokou odbornou úroveň a nové prvky, které se objevily zejména v obecné socioekonomické geografii a teorii geosystémů. Většina středoškolských profesorů však poukazuje na nepřiměřenost matematického aparátu i rozsahu učebnice.

Zkušenosti s učebnicí pro 5. ročník základní školy ukazují, že širokou kritikou členů ČSGS a připomínkami se v učebnicích dá mnoho vylepšit. Je proto třeba, aby členové společnosti podněcovali tvořivé diskuse o učebnicích. Učebnice totiž musí v příštích letech sehrát větší úlohu než v současné škole a musí se stát pevným základem pro práci učitele. Učebnic budou muset učitelé více využívat přímo v průběhu vyučovací hodiny.

V návaznosti na nové učebnice pro základní školy a gymnázia urychleně potřebujeme i nové vysokoškolské učebnice pro učitelské studium na vysokých školách i pro další přípravu učitelů. Naléhavě potřebujeme především učebnice obecné socioekonomické geografie, nauky o krajině a životním prostředí i regionální geografie ČSSR. Zejména v socioekonomické geografii je situace kritická, protože druhá část učebnice pro I. ročník gymnázií, napsaná doc. Paulovem z KU v Bratislavě, svojí moderností předstihuje pojetí dosavadních vysokoškolských učebnic socioekonomické geografie.

5.3 Učební pomůcky

Již jsme uvedli, že současně s učebními osnovami a učebnicemi se připravuje i soustava učebních pomůcek. V tvorbě n. p. Komenium a n. p. Učební pomůcky je mnoho iniciativy, ale zdá se, že by se měla zlepšit spolupráce a koordinovanost tvorby obou institucí. Jejich záměry jsou pěkné, ovšem jejich uskutečnění se zřejmě protáhne.

Pro vyučování obecné fyzické a socioekonomické geografii je třeba vyrobit nástěnné tabule nebo tematické mapy, stejně tak jako tabule pro vyučování kartografie a nauce o krajině. Rovněž je třeba doplnit současné školní atlasy ČSSR a světa dalšími typy tematických map.

Nová koncepce vyučování zeměpisu na našich školách vyžaduje i novou koncepci školní kartografické tvorby. Nemůžeme souhlasit s tím, že počáteční etapa osvojování mapy bude materiálně zabezpečena pouze vlastivědnou mapou. Stejný atlas světa nemůže sloužit pro základní školy a současně pro gymnázia.

Pro každý ročník je rovněž nutno vydat plánované metodické příručky pro učitele.

Předběžně lze počítat, že nové vydání Atlasu ČSSR vyjde v roce 1983 a Atlasu světa v roce 1984. Je ovšem otázka, zda tyto atlasy splní nové nároky a zda Kartografie, n. p., zařadí nové typy map — např. mapy životního prostředí v Atlasu ČSSR, mapy přírodních a kulturních krajin světa a jednotlivých kontinentů nebo mapy reliéfu oceánského dna a kontinentů v Atlasu světa.

V nově zařazeném učivu se rovněž objevuje velký počet nových pojmů, které nejsou běžně srozumitelné ani mnoha učitelům. Velkou pomocí jsou slovníčky

na konci učebnic. Jejich zařazení je velkým pokrokem. Nemohou však nahradit geografický terminologický slovník, který by učitelům pomohl orientovat se v rychle se rozvíjející geografické terminologii. Vydání geografického terminologického slovníku je tedy v současné době nejuvš aktuální.

5. Závěr

V tomto referátu jsme chtěli poukázat na hlavní přínos přestavby vyučování zeměpisu na základní škole a na gymnáziu. Soudasně jsme chtěli poukázat na problémy, kterými se musíme zabývat, aby přestavba dosáhla plánovaných cílů. Významné úkoly, které je třeba plnit v souvislosti s obsahovou přestavbou zeměpisu, si vyžadují, aby jim všichni členové Československé a Slovenské geografické společnosti věnovali náležitou pozornost. Předpokladem pro jejich zvládnutí je zainteresování všech učitelů na přestavbě a jejich dobrá příprava pro zajištění úkolů, které před nimi stojí. Právě tento lidský faktor bude hrát rozhodující úlohu při přestavbě vyučování geografii na našich školách.

Tak jako ve vědecké geografii probíhá tříbení názorů a rychlý rozvoj, musíme i ve školské geografii vytvářet nové didaktické přístupy. Je to nejen úkol profesionálních metodiků, ale celé naší široké učitelské veřejnosti. Jinak by se nám stěží podařilo splnit úkoly postavené před nás stranickými a státními orgány při zavádění nové československé výchovně vzdělávací soustavy. Naše geografie však má podmínky i kádry, aby vytyčené úkoly úspěšně splnila.

Literatura

1. BLAŽEK M.: Výuka geografie a její význam pro ochranu a tvorbu životního prostředí. PVVŠ roč. 26 [1974—5], č. 9, str. 353—354.
2. BUZEK L., HAVRLANT M. a MATOUŠEK A.: Geografie a životní prostředí. Pedagogická fakulta v Ostravě, 1975.
3. DEMEK J.: Otázky životního prostředí při vyučování zeměpisu, PVVŠ roč. 27 (1975—6), č. 4, str. 184—151, II. č. 5, str. 189—195, III. č. 6, str. 228—232, IV. č. 7, str. 271—273.
4. DEMEK J. a kol.: Životní prostředí České socialistické republiky, Praha 1978.
5. DEMEK J.: Obecná fyzická geografie: současný stav a její vyučování v 5. ročníku základní školy, SČSGS r. 1979, č. 2, str. 127—139.
6. DOUBRAVA J.: K experimentální výuce zeměpisu na základní škole, PVVŠ roč. 30 (1978—9), č. 1, str. 30—32.
7. DOUBRAVA J.: Místní oblast v nové koncepci základního zeměpisného vzdělání II, PVVŠ, roč. 30 (1978—9), č. 6, str. 233—234.
8. DOUBRAVA J.: K pokusnému vyučování zeměpisu v 5. ročníku. PVVŠ r. 29, (1977—8), č. 2, str. 32—33.
9. DOUBRAVA J.: Nové pojetí osnov zeměpisu pro základní školy, PVVŠ r. 29, (1977—8), č. 1, str. 32—33.
10. DRÁPAL M.: Současný stav učiva o životním prostředí v učebnicích zeměpisu pro školy II. cyklu. Sborník ČSZ r. 83, č. 1, str. 51—54, Praha 1978.
11. DVORÁK J.: Za modernější pojetí učebnic zeměpisu, PVVŠ, roč. 29, (1977—8), č. 4, str. 155—156.
12. FRÍČOVÁ H.: Komplexní učebnice zeměpisu — perspektivní prostředek vyučování I. PVVŠ r. 28, (1976—7), č. 2, str. 75—78, II. č. 3, str. 110—112.
13. HAVRLANT M. a BUZEK L.: Ochrana a tvorba krajiny v geografickém prostředí. Pedagogická fakulta v Ostravě, 1976.
14. HAVRLANT M.: Průmysl, urbanizace a krajina. Na pomoc učitelům zeměpisu při studiu nových učebních osnov. PVVŠ r. 30, (1978—9), č. 6, str. 227—232.
15. HERBER J.: Zásady nové koncepce obsahu vyučování zeměpisu na gymnáziu, PVVŠ r. 29, (1977—8), č. 7, str. 268—270.

16. HERBER J.: Příprava novej koncepcie vyučovania geografie na gymnáziu, PVVŠ r. 28, (1976—7), č. 9, str. 345—346.
17. HYNEK A.: Výuka geografie v projektu nové výchovně vzdělávací soustavy, Sborník ČSGS r. 84, č. 2, str. 126, Praha 1979.
18. KELE F.: Príspevok k modernizácii metód výuky učiva o životnom prostredí, PVVŠ, r. 29, (1977—8), č. 9, str. 349—351.
19. Turkota J.: Komunistická výchova vo výučbe zemepisu na základných a stredných školách, PVVŠ, r. 29, (1977—8), č. 10, str. 336—388.
20. WAHLA A.: Učební úlohy v učebnicích zeměpisu, PVVŠ, r. 28, (1976—7), č. 5, str. 191—192.
21. WAHLA A.: Didaktika zeměpisu I. a II. Pedagogická fakulta Ostrava 1973—1974.
22. Další rozvoj československé výchovně vzdělávací soustavy. Projekt a důvodová zpráva. Praha 1976.
23. Další rozvoj československé výchovně vzdělávací soustavy. Dílčí projekty. Praha 1976.
24. Zeměpis 5.—8. ročník. Experimentální učební osnovy základní školy. Praha 1977.

Celostátní konference o školské geografii v Myjavě. Konala se v půvabném prostředí rekreačního střediska Armaturky Myjava 10 km severně od Myjavy ve dnech 20. až 22. září 1979 za účasti 40 českých a slovenských geografů u příležitosti každoročního setkání obou ústředních výborů ČSGS a SGS.

První den se konala schůzka didaktiků geografie, na níž přednesla základní referát s. H. Fričová „K rozvoji didaktiky geografie jako vědy“. V něm poukázala na skutečnost, že didaktika geografie už není výlučně pedagogickou disciplínou, ale vědou, ležící v prolínání geografických a pedagogických věd. Nejaktuálnějším úkolem praxe je rozvoj speciálních disciplín (např. didaktika obecné fyzické geografie, regionální geografie). Hlavními teoretickými problémy didaktiky geografie jsou: 1. Předpoklady vědního systému pro didaktickou transformaci. 2. Tvorba didaktického systému geografie. 3. Tvorba výukových projektů. 4. Proces výuky zeměpisu. 5. Výuka učitelů zeměpisu.

Druhý den bylo předneseno 8 hlavních referátů, na něž navázala bohatá diskuse a závěrečné usnesení. J. Demek v úvodním referátu zhodnotil současný stav zavádění nové čs. výchovně vzdělávací soustavy v zeměpise, především na základní škole, a výtýčil hlavní problémy, které vyvstávají při přestavbě vyučování zeměpisu na našich školách. Byl zdůrazněn význam aktivity členů a orgánů ČSGS v tomto procesu, zájmostřesovanost učitelů na přestavbě a jejich dokonalá příprava na zajištění úkolů. M. Pápík v referátě „Logicko-psychologické zdůvodnění učebního předmětu zeměpis“ se zabýval realizací nového obsahu zeměpisného učiva a s tím spojených psychologicko-didaktických problémů a forem myšlení žáků v učebním procesu, který je třeba chápat jako vzájemnou interakci učitele a žáka, a který staví do popředí problém organického včlenění aktivní účasti žáků do celkové struktury obsahu a organizace vyučování. A. Wahla věnoval svůj příspěvek současnému stavu výuky zeměpisu na odborných školách 2. cyklu (obory dopravy, zemědělství, ekonomie, pedagogiky, knihovnictví a konservatoře). ČSGS je připravena se kvalifikovaně podílet na obsahové přestavbě učiva na tomto typu škol. J. Herber referoval o stavu příprav experimentálních učebnic zeměpisu pro gymnázia (jmenování a příprava autorských kolektivů, vlastní tvorba učebnic, redakční příprava a tisk). Redaktorka Slovenského pedagogického nakladatelství J. Tarábková referovala o stavu rozpracovanosti učebnic s novým obsahem geografie, a to učebnic pro základní školy, pomůcek k učebnicím pro základní školy a vysokoškolských učebnic. Do tisku se dala celostátní učebnice pro modernizaci vyučování „Základy všeobecné didaktiky geografie“ (vyjde 1980). J. Viskupičová ve svém referátu seznámila přítomné s zkušenostmi s experimentálním vyučováním zeměpisu na 10. ZDS v Trnavě. Učitel musí učit své žáky komplexně využívat mapy, analyticky a systematicky číst naučné texty v učebnici a vést žáky k zevšeobecňujícím závěrům. Místo tradičního způsobu výuky zeměpisu zařadit do učebního procesu též postupy a metody, které budou vést žáky k aktivní a tvořivé činnosti. A. Očovská uvedla ve svém referátu formy přípravy učitelů podle nových osnov v SSR.

Závěrem obou jednání bylo ÚV obou společností přijato usnesení, které doporučuje uspořádat dvakrát do roka (jednou v ČSR a jednou v SSR) porady didaktiky s touto náplní: